Ks. prof. dr hab. Ireneusz Celary
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach

Recenzja pracy doktorskiej

ks. mgr lic. Piotra Szczygielskiego pt. „Kapłan-ekspert od spraw duchowych Henriego J. M. Nouwena koncepcja duszpasterstwa", napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Ryszarda Hajduka CSsR na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Dysertacja liczy 220 stron.

Zagadnienie duchowości jest pojęciem bardzo szerokim i wieloznacznym. Oznacza wszystkie relacje człowieka wobec Boga, wyrażające się w jego osobowym związku ze Stwórcą i potwierdzanych przez postawy życiowe, wynikające z tego związku. Współczesny kryzys duchowości człowieka ujawnia się przede wszystkim w kwestionowaniu przez niego wartości religijnych i moralnych. Pokusa „urządzenia się" w świecie przez człowieka według własnych koncepcji jest tak silna, że zapomina on o kontemplacji Boga i wyciszeniu duchowym, które taką kontemplację umożliwia. Żyjąc w ciągłym zgiełku, hałasie i wrzawie człowiek ochrzczony rzadko, albo wcale, nie myśli o życiu religijnym i pozostaje na marginesie życia wspólnoty Kościoła.

Kościół przez wieki przez działalność ewangelizacyjną i uświęcenia proponuje ludziom pomoc w ich ziemskim pielgrzymowaniu ku wieczności.

W tę troskę wpisuje się rozprawa doktorska ks. mgr lic. Piotra Szczygielskiego. Doktorant postanowił przybliżyć pastoralną koncepcję, teoretycznie opracowaną przez Henriego J. M. Nouwena i praktycznie realizowaną przez niego. Ten ksiądz holenderski dostrzegł doniosłą rolę księdza

w procesie duchowego rozwoju wiernych. Sam zresztą pełnił posługę duszpasterską w różnych miejscach.

Doktorant skonfrontował przemyślenia holenderskiego duchownego z Magisterium Kościoła. Z tej konfrontacji wynika jednoznacznie, że konieczna jest holistyczna formacji kapłanów, zatem biskupów i prezbiterów. Natomiast towarzyszenie księdza wiernym w ich duchowej drodze musi uwzględniać nie tylko ich osobowe cechy i predyspozycje, ale także kontekst ich życia codziennego.

Na pokrewne tematy powstało wiele prac analitycznych, o czym świadczy załączona bibliografia. Elementem odróżniającym recenzowaną dysertację jest autorskie spojrzenie na problem życia duchowego przez ks. Nouwena, teologa teoretyka i duszpasterza praktyka. Temat rozprawy, autorstwa ks. mgr lic. Piotra Szczygielskiego, jest aktualny w polskiej rzeczywistości i dla praxis duszpasterskiej ważny.

1. Problematyka, metody oraz struktura pracy

Licząca 220 stron rozprawa, napisana w języku polskim, posiada układ charakterystyczny dla rozpraw doktorskich. Autor oparł się w niej na dokumentach Kościoła, opracowaniach oraz na literaturze pomocniczej. Istotnym źródłem badań są publikacje H. J. Nouwena, bezpośrednio odwołujące się do zagadnień duszpasterskich. Nouwen zaś korzystał z różnych opracowań, traktujących o życiu chrześcijańskim i duchowym człowieka wierzącego. Tekst rozprawy jest poprzedzony spisem treści (ss. 3-5), wykazem skrótów (ss. 6-7) i wstępem (ss. 8-17). Ten stanowi wprowadzenie w tematykę prowadzonych badań.

We wstępie Doktorant przedstawił i uzasadnił cel pracy. Postanowił przeanalizować pastoralną koncepcję holenderskiego księdza H. J. M. Nouwena. Skupił się na misji księdza, którego Nouwen ukazuje i traktuje jako eksperta od spraw duchowych.

Doktorant, przez analizę publikacji H. J. M. Nouwena, stara się wydobyć cechy, jakimi powinni odznaczać się księża towarzyszący duchowemu wzrastaniu swoich wiernych oraz w jaki sposób mają pełnić posługę duszpasterską jako przewodnicy w sprawach duchowych.

Dla osiągnięcia celu, Autor posłużył się wybranymi metodami. Są to: metoda analizy publikacji Nouwena. Została ona zastosowana po to, aby z jego spuścizny edytorskiej wydobyć główne idee, oraz w sposób uporządkowany przedstawić problematykę duszpasterstwa, zatem jego cel, formy i podmiot. One stanowią elementy modelu zbawczej działalności Kościoła. W rozprawie Autor zastosował także analizę porównawczą. Została ona wykorzystana w celu odkrycia zgodności i różnic w podejściu Nouwena do posługi duszpasterskiej a Magisterium Kościoła, dotyczącym zbawczego posłannictwa wspólnoty uczniów Chrystusa w świecie.

Dysertacja zawiera 5 rozdziałów. Rozdział I „Źródła i inspiracje pastoralne Nouwena" (ss. 18-56), prezentuje koncepcję pastoralną Nouwena, która zawiera wyraźny element intelektualny, egzystencjalny i duszpasterski. Rozdział II „Duszpasterstwo jako posługa towarzyszenia duchowego" (ss. 57-90), ukazuje duszpasterstwo jako działalność Kościoła, który przez swoich duszpasterzy troszczy się o życie duchowe swoich członków. W rozdziale III, zatytułowanym „Kluczowe znaczenie relacji międzyosobowych w praktyce pastoralnej" (ss. 91-127), ukazano, że duchowy rozwój człowieka wymaga żywych relacji interpersonalnych, najpierw relacji z Bogiem, a następnie z innymi ludźmi. Rozdział IV „Sylwetka duchowa kapłana jako podstawowego

„narzędzia" działalności duszpasterskiej" (ss. 128-166), odsłania portret duszpasterza. On jako ikona Chrystusa Dobrego Pasterza ma być człowiekiem modlitwy, mistagogiem, wprowadzającym wiernych w misteria zbawcze Wcielonego Syna Bożego, zwłaszcza w ich celebrację, oraz proroka, który głosi orędzie zbawienia umacniając wierzących, a pobudzając do wiary poszukujących wartości duchowych. W rozdziale V, pt. „Magisterium współczesnego Kościoła a nauka Nouwena o duszpasterstwie" (ss. 167-203), została zestawiona Nouwenowska koncepcja kapłaństwa i duszpasterstwa ze współczesnym nauczaniem Kościoła. Jest ona zgodna. Zakończenie (ss. 204-208) zawiera syntetyczne podsumowanie przeprowadzonych analiz.

Struktura rozprawy jest poprawna i przejrzysta. Treść rozdziałów jest przemyślana i podporządkowana tematowi pracy. Pomiędzy poszczególnymi rozdziałami zostały zachowane właściwe proporcje. Bibliografia zawiera źródła w postaci dokumentów Kościoła, źródła przedmiotowe, tzn. publikacje księdza Nouwena, oraz opracowania i literaturę pomocniczą.

2. Merytoryczna ocena pracy

Temat pracy jest bardzo aktualny. Został sformułowany stosownie do prezentowanej treści. Doktorant, w oparciu o pisma Nouwena, zaprezentował jego wskazania, dotyczące kształtowania tożsamości kapłanów. Oni są powołani do pełnienia swej posługi *in persona Christi*. Ta prawda, z mocą, wybrzmiewa w nauczaniu współczesnego Kościoła, zwłaszcza dotyczącej formacji i posługi kapłanów.

W czasach duchowego zagubienia ludzi istotne jest to, by kapłani jak najlepiej byli przygotowani do realizowali swojej misji. Oni mają być nade wszystko specjalistami od spraw duchowych.

Taka posługa, według Nouwena, wymaga od nich otwartości na człowieka, autentyczności i pełnej gotowości, aby nawiązać z nim relację. Wielkie znaczenie ma duszpasterska gościnność, solidarność i braterskie wsparcie. Taka postawa księdza, specjalisty od spraw duchowych, nie jest pozą czy altruizmem, ale wyrazem autentycznej troski o zbawienie człowieka. Dlatego jest ona owocem modlitewnego dialogu z Bogiem i otwartości na działania Ducha Bożego. Tak ksiądz upodabnia się do Jezusa Chrystusa. Staje się kontynuatorem Jego misji jako Dobrego Pasterza. Ta misja ma wiele wymiarów. Bo ksiądz towarzyszący duchowej drodze swoich wiernych jest przewodnikiem, a to oznacza, że sam dobrze zna drogę. Jest prorokiem, który swoją misję i mądrość w jej realizacji czerpie z Biblii i swoim podopiecznym głosi Dobrą Nowinę Chrystusa o Jego woli, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni. Jest też terapeutą, który doświadczenie własnego duchowego zranienia wykorzystuje, aby wskazywać poranionym ludziom, gdzie znajdą źródło uzdrowienia. Oni odnajdują je w sakramencie Bożego miłosierdzia, sakramencie pokuty i pojednania.

We współczesnym świecie ludzie zapominają o tym, że są wartości, które warto kultywować. Doktorant, analizując pastoralną koncepcję H. J. M. Nouwena, osiągnął zamierzony cel, ukazując, że współpraca ludzi pragnących pogłębiania swego życia duchowego jest możliwa, bo mają do dyspozycji księdza. A każdy ksiądz, na miarę swoich intelektualnych możliwości i umiejętności korzystania z charyzmatu kapłaństwa, jest ekspertem od spraw duchowych.

Doktorant wykazał się dobrze pojętym krytycyzmem, zwłaszcza w doborze literatury. Korzystał z literatury z zakresu innych dziedzin nauki np. teologii biblijnej, teologii dogmatycznej, teologii duchowości, homiletyki i psychologii. Tak nadał pracy charakter interdyscyplinarny. To jest bardzo cenne.

Zaprezentował dobrą znajomość problematyki pastoralnej. Nie tylko zna modele duszpasterskie, ale dostrzega konieczność formacji pastoralnej i zna sposoby realizacji posługi kapłańskiej w obszarach przepowiadania słowa Bożego, liturgii i diakonii.

Rozprawa doktorska spełnia merytoryczne kryteria pracy naukowej. Doktorant zastosował odpowiednie metody do logicznej analizy i rzetelnego uzasadniania wniosków. Wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Praca może stać się inspiracją do dalszych badań.

3. Ocena formalna

Analiza rozprawy doktorskiej, autorstwa ks. mgr lic. Piotra Szczygielskiego, upoważnia do stwierdzenia, że mamy do czynienia ze studium opracowanym skrupulatnie. Wstęp jest jasny i czytelny. Ma logiczną konstrukcję. Jest dobrze skomponowany. Dobrze wprowadza w treść pięciu rozdziałów pracy. Dysertacja powstała w oparciu o dobrze przemyślaną i poprawnie skonstruowaną koncepcję.

Ks. Szczygielski ukazał doniosłość tezy Nouwena, że kapłani są ekspertami od życia duchowego. Nie jest to jednak teza jego autorstwa, ale została ona zaczerpnięta z nauczania papieża Benedykta XVI. Ksiądz z Holandii tę tezę rozpracował, akcentując nade wszystko duchowy wymiar posługi kapłańskiej.

Doktorant, klarowną narracją, umożliwia czytelnikowi owocnie śledzić tok postępowania badawczego. W ten sposób osiągnął zamierzony cel, czyli zrozumienie, że droga duchowego wzrastania, potrzebuje nade wszystko współpracy z Bogiem, ale pomocą w tym procesie jest kapłan, biskup czy

prezbiter, który troszczy się o własny rozwój życia duchowego, i dlatego może skutecznie służyć pomocą innym ludziom w duchowym wzrastaniu.

Zaletą pracy jest krótkie wprowadzenie do każdego rozdziałów. W nim została zasygnalizowana tematyka każdego z nich. A zawartość poszczególnych rozdziałów koresponduje z ich tytułami oraz jest podporządkowana tematowi pracy. Za mankament pracy należy uznać brak wyraźnych podsumowań w każdym rozdziale. Doktorant właściwie dobrał metody, które zapewniły realizację zakładanych celów. Owocnie wykorzystał prawidłowo dobraną i dość pokaźną ilość naukowych pozycji bibliograficznych. Bibliografia zawiera 161 pozycji. Jest podzielona na źródła, opracowania i literaturę pomocniczą. Wykaz bibliograficzny zawiera pozycje polskich autorów oraz publikacje w języku angielskim, francuskim, niemieckim i hiszpańskim. Oprócz dokumentów Kościoła są artykuły naukowe oraz źródła internetowe. Publikacje w języku polskim są najczęściej najnowszego wydania.

O kreatywności Doktoranta świadczy fakt, że w zakończeniu dysertacji, nie tylko dokonał podsumowania wniosków, ale zasugerował dalsze kierunki badań dotyczące prezentowanej tematyki. On widzi potrzebę kontynuacji badań, ponieważ analizowana problematyka okazała się obszerna i zawiera jeszcze wiele interesujących aspektów.

Praca jest wykonana solidnie. Jest napisana w sposób staranny i poprawną polszczyzną. Język dysertacji jest komunikatywny chociaż naukowy. Doktorant wykazał się dobrą znajomością terminologii naukowej i umiejętnością posługiwania się językiem naukowym. Styl pracy jest jasny. Szata graficzna charakteryzuje się przejrzystością, nie budzi zastrzeżeń. Treści zawarte w dysertacji są dobrze udokumentowane źródłowo. W przypisach jest konsekwentnie stosowny poprawny zapis bibliograficzny. Także wykaz skrótów i aneksy są sporządzone poprawnie.

4. Kwestie redakcyjne

Praca doktorska domaga się od Autora dokładności i dbałość o szczegóły. Redakcja tekstu jest zasadniczo poprawna. Natomiast do obowiązków recenzenta należy wskazać niedokładności czy błędy redakcyjne.

Do niedokładności należy m.in. brak interpunkcji, zwłaszcza przecinków w poszczególnych partiach tekstu rozprawy: str.18: powinno być: „Inspirację do swojej refleksji czerpie również ze spotkania z dziełami sztuki, w których, oprócz fascynacji ich pięknem, dostrzega pole do duchowych przemyśleń"; str. 25: „Dopiero, gdy w pełni uwzględnił to, co Gutierrez określił ..." ; str. 45, „ nawet, gdyby jakiś człowiek zaoferował mu bezwarunkową, całkowitą, wszechogarniającą miłość ... „- także str. 50-51: „Wreszcie, oprócz ludzkich przyjaźni , było zjednoczenie z Bogiem... „.

Są także błędy literowe, np.: „kształtują myślenie teologiczne Nouwena, które zaowocuje tak, w jego działalności duszpasterskiej, jak i pisarskiej, w której wielu **(powinno być: wiele)** uwagi poświęca zagadnieniom pastoralnym – str.19; „Przyglądając się relacji między Bogiem Ojcem a Synem, Nouwen zauważa, iż bliskość miedzy..." **(powinno być między)** - str.103; „Warunkiem koniecznym do tego, aby taka relacja miała charakter wyzwalający, jest akceptacja, gdy nauczyciele są świadomi pełnionej przez siebie funkcji, a uczniowie są przez nich szanowni ..."**(powinno być: szanowani)**- str. 106, „wierzący w Chrystusa, doświadczając miłości we wspólnocie, maja..." **(powinno być: mają)** - str.115; , „Kidy jednak uczynimy krok ..." **(powinno być: kiedy)** - str.116; „Aby móc właściwie wypełniać swoją misje" **(powinno być: misję)**"- str.149; „w których pełnią swoja posługę..." **(powinno być: swoją)** - str.159; „Daje to podstawę do ukierunkowanie" **(powinno być:**

ukierunkowania) - str.162; „która - przeciwieństwie" (**powinno być: w przeciwieństwie**) - str.186.

Wskazane niedociągnięcia nie zmniejszają wartości merytorycznej pracy. Stanowią pomoc, by przy ewentualnej publikacji dysertacji, dokonać odpowiednich korekt.

5. Kwestie dyskusyjne

Pozytywna ocena pracy nie wyklucza dyskusji. Jako recenzent chciałbym zadać Doktorantowi następujące pytania:

1. Czy i na ile można się ustrzec przed współczesnymi problemami duchowymi człowieka w koncepcji duszpasterstwa zaproponowanej przez Nouwena?

2. W jaki sposób zdobycze innych nauk, uwzględnione w refleksji teologicznej Nouwena, pomagają wzbogacić spojrzenie na współczesne duszpasterstwo?

6.Wniosek końcowy

Z satysfakcją oceniam pozytywnie recenzowaną dysertację. Jest to rozprawa interesująca. Jest wyrazem rzetelnej teologicznej wiedzy Doktoranta oraz umiejętności naukowego myślenia. Pomimo wskazanych uwag redakcyjnych, stwierdzam, że uzasadniony jest wniosek, by ks. mgr lic. Piotr Szczygielski był dopuszczony do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Dysertacja spełnia wszelkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim (zob. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – Dz. U. 2003, nr 65, poz. 595). Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że rozprawa doktorska Ks. mgra lic. P. Szczygielskiego spełnia wymogi ustawowe, co pozwala wyrazić pozytywną opinię w kwestii

dopuszczenia ks. P. Szczygielskiego do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

ks. Ireneusz Celary

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Celary

Katowice, dnia 31.08.2023 r.